

**DÜZYAZI ŞİİRİN DOĞUŞUNU MUŞTULAYAN BİR
BAŞYAPIT: GASPARD DE LA NUIT**

Abidin EMRE*

ÖZET

“Düzyazı Şiirin Doğuşunu Muştulayan Bir Başyapıt: *Gaspard de la Nuit*” başlıklı yazımızda, Fransa’da düzyazı şiirin doğuşunu hazırlayan etmenler olarak “şiirsel düzyazı” ve yabancı edebiyatlardan masal, efsane ve balad konularına ilişkin çevirilerin bir hayli gözde olduğundan söz edilmiştir.

On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında yazmaya başlayan Aloysius Bertrand da bu ortamdan ve özellikle de baladlardan etkilenmiştir. Aloysius Bertrand’ın *Gaspard de la Nuit* adlı yapıtı, düzyazı şiirin Fransa’da ilk ve belki de en yetkin örnekleri arasındadır. Bu yazımızda sıkı kuralları olan, üzerinde çokça çalışılmış genellikle altı, zaman zaman da beş ya da yedi bentten (“couplet”) oluşan bu metinlere ilişkin özellikler üzerinde durulmuş, Türk edebiyatında da bu türün ilk örneklerine kısaca değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aloysius Bertrand, *Gaspard de la Nuit*, düzyazı şiir, balad.

**A MASTERPIECE ANNOUNCES THE BIRTH OF POETIC
PROSE: GASPARD DE LA NUIT**

ABSTRACT

In this paper, it’s talked about appearing of poem resembling prose in France and it’s talked about popular

---

* Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

factors of this appearing like interpretations about fairy tales, legends and ballads.

Aloysius Bertrand, who began writing in half of nineteenth century, was influenced ballads. *Gaspard de la Nuit*, Aloysius Bertrand's book is first and maybe most competence model of poem like prose. In this paper, it's focused "couplet" which has hard rules, consists of seven "couplet" and is studied a lot and it's dealt with first forms of this genre in Turkish Literature.

Key Words: Aloysius Bertrand, *Gaspard de la Nuit*, prose poem, ballad.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Fransa'da, yeni bir tür olarak düzyazı şiirin ortaya çıkmasındaki etkenler ne olabilir? Bu nedenler, tarih sırasına göre ele alındığında, XVII. yüzyılın sonlarından başlayarak ve özellikle de XVIII. yüzyılda "şiirsel düzyazı"nın ("prose poétique") bir hayli gözde olduğu söylenebilir. (Şiirsel düzyazıya XVIII. yüzyılda verilecek en iyi örneklerden biri de hiç kuşkusuz Jean-Jacques Rousseau'nun *Yalnız Gezen Bir Adamın Hayalleri (Les Rêveries du promeneur solitaire)* başlıklı kitabının "V. Gezinti" bölümüdür). "Şiirsel düzyazı"nın böylesine saygın bir konumda olması, geleneksel, klasik kuralların yani şiir için olmazsa olmaz diye benimsenmiş nazım biçimlerinin aşılmasındaki kararlılığının bir göstergesidir de ister istemez.

Yine ayrıca, XIX. yüzyıla geldiğimizde yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan romantik akımla birlikte, yeni özlemlere daha uyumlu bir biçim arayışında özellikle iki eğilim ağır basmaktadır: yabancı edebiyatlara, bunların içinde de şarkılar, lid'ler ve baladlara ilgi artmıştır. Bunların Fransızcaya çevirileri de bu ilgiyle orantılı bir düzeydedir. Bundan başka, ikinci olarak şiir dilinin ve biçiminin değişmesi, yenileşmesi konusunda giderek belirginlik kazanan bir tür "devrimci bir irade" de hissettirmektedir kendini.

Bu yönelişlerden ilki, çeviri ve öykünme yoluyla bir tür âhenkli düzyazılardan oluşan baladla karşılaştırırken bizi, ikincisi de dili değiştirmeyi ve oniki heceli bir nazım kalıbı olan ve Fransız şiirinde sıkça kullanılan aleksandrenin ("alexandrin") katı yapısını

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

kırmayı amaçlamaktadır.¹ Çeşitli ulusların folklorüne ilişkin çalışmaların Fransızca'ya çevirilerinde artış görülmektedir, ondokuzuncu yüzyılın bu ilk yarısında: Humbert'in *Arap Antolojisi*'nden, Fauriel'in *Modern Yunanistan'ın Halk Ezgileri*'ne; Loève-Velmans'ın *İngiltere ve İskoçya'nın Balad, Efsane ve Halk Ezgileri*'nden Ferdinand Flocon'un *Alman Baladları*'na...

Masal ve efsaneler, halk ezgileri ve baladlar, bentleri ("couplet"), nakaratları, ritimleri ve "canlı, gözalıcı, renkli" dille-riyle düzyazı şiirin başlangıçtaki esin kaynakları olarak "model" oluşturmuşlardır. Dahası, yukarıda adı geçen çeviriler düzyazı olarak aktarılmıştır Fransızcaya.²

*

Gaspard de la Nuit başlıklı ünlü kitabıyla tür olarak Fransa'da düzyazı şiirin ilk ve belki de en yetkin örneklerinden birini veren Aloysius Bertrand'ın yazmaya başladığı XIX. yüzyılın ilk yarısında Fransızcaya çevrilen bu metinler bir hayli gözdedir. Aloysius Bertrand da balad biçiminde kurgulamıştır düzyazı şiirlerini. Genel olarak altı, kimi zaman da beş ya da yedi bente ayrıarak. *Gaspard de la Nuit*, dokuları sıkı, altmış beş metin ve altı bölümden oluşur. (Baudelaire'in ünlü *Şer Çiçekleri (Les Fleurs du Mal)* şiir kitabıyla Lautréamont'un *Maldoror'un Şarkıları (Les Chants de Maldoror)* başlıklı düzyazı şiirlerinde de altı bölüm göze çarpmakta. Annemaire Schimmel, "altı sayısı yaratılmış âlemin mükemmel sayıdır" der.³

Otuz dört yıllık ömrünün büyük bir bölümünü geçirdiği Dijon şehrinin (*Gaspard de la Nuit*'yi tanıttığı yazısının ilk cümlesinde şöyle tanımlar Dijon şehrini: "Bir çocuk memesini emdiği bir süt anneyi nasıl severse ben de öyle severim Dijon'u, tıpkı bir şairin kalbini çalan ilk genç kıızı sevmesi gibi")⁴, bu yapıtta resmini çıkarmıştır bir bakıma (resmini çıkarmıştır diyorum, çünkü resme

¹ *Le Poème en prose de Baudelaire jusqu'à nos jours*, Suzanne Bernard, Librairie Nizet, 1959, Paris, s. 41.

² Suzanne Bernard, *a.y.*

³ *Sayıların Esrarı*, Verka yay., 1997, s. 126.

⁴ Aloysius Bertrand, *Gaspard de la Nuit*, Gendaş Şiir, Türkçesi Özdemir İnce, 1999, s. 33.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

büyük bir tutkuyla bağlanmış olması Bertrand'ın betimlemelerinin de "görsel özellikler" taşıması sonucunu doğurmuştur. Gözde kolaylıkla canlanan birer tablo gibidirler. Ayrıca, kitabının adında alt başlık olarak da "Rembrand ve Callot tarzında fanteziler" sözleri göze çarpmaktadır. (Rembrand'ın ışığı kullanım sanatına yoğunlaşmıştır: "ışık-gölge, açık koyu dağılıştan belli belirsiz tanı doğur" maktır söz konusu olan).

Dijon şehrinin Ortaçağ görüntüsü, yer yer eskimiş sözcükler kullanması, metinlerinin yenilikçi olmadığı anlamına gelmemektedir. Öykünmeden uzak, özgün bir esinle düzyazı şiir diye bilinen bir türün ilk örneğini vermiştir. Üzerinde çokça çalışılmış, sıkı kuralları olan, sıkı metinlerdir bunlar.

*

Gaspard de la Nuit'de sokakları, kiliseleriyle Dijon şehrinin yepyeni bir görüntüsüdür ortaya çıkan. Bu Bertrand için de geçerlidir. Ortaçağ'a yönelik tutkusunu büyük oranda Victor Hugo'ya borçludur. Hugo'nun *Notre Dame'ın Kamburu* (*Notre Dame de Paris*) başlıklı romanı 1831 yılında yayımlanmıştır. Bilindiği gibi bu romandaki olaylar Ortaçağ'da geçmektedir. Aloysius Bertrand, borcunu şu sözlerle dile getirir, Victor Hugo'ya yazdığı bir mektupta: "Ortaçağ mimarisine tutkuyu siz aşıladınız bana... Doğduğum şehir gözüme yepyeni bir biçimde görünüyor; her evi, okumayı yeni söken bir kişi gibi heceleyerek sokaklarda dolaşıyorum. Kiliseleri tanımadan yüz kez ayin dinlediğim kiliselerden çoğunu, şimdi anlatılmaz bir merakla kendimden geçerek seyrediyorum."⁵

Ortaçağ aşkı metinlerdeki dil ve sözcüklere de yansır. Ortaçağa uygunluk sağlamak adına, kendi adına varasıya değişiklik yapmıştır. (*Louis* iken *Aloysius* olmuştur). Bu Ortaçağ, "gotik" tutkuyla birlikte Romantizmin temel üç niteliği de *Gaspard de la Nuit*'de su yüzüne çıkar. Geri kalan ikisi "fantastik" ve "grotesk" öğelerdir.

Nodier'nin öyküleriyle Hugo'nun Baladlarında rastlanılan fantastik öğeler, 1829 yılından sonra Hoffman'ın Fransızcaya çevrilmesiyle etki alanını genişletmiştir. Bu verimli etkiden Bertrand da nasibini almıştır.

⁵ Suzanne Bernard, *a.y.*, s. 54.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Gaspard de la Nuit'nin beslendiği üçüncü ve son kaynak olarak hem "biçimsiz ve korkunç" hem de "gülünç ve acayip" anlamlarına gelen "grotesk" öğenin varlığına dikkat çekmek gerekiyor. Victor Hugo'nun *Cromwell*'in önsözünde belirttiği gibi groteskle Ortaçağ tutkusu arasında da sıkı bir bağ vardır. (Daha geniş bilgi için Özdemir İnce'nin *Gaspard de la Nuit*'nin önsözünde yazdığı yazıya da bakılabilir). Gotik, fantastik, grotesk öğelerin, Romantizmin bu temel üç niteliğinin, yetişme koşulları ve yapısı göz önüne alındığında özümsemiş bir biçimde Bertrand'ın kişiliğinde uygun bir ortam buldukları söylenebilir (Yetiştirdiği çevre, koşullardan murat, Dijon, Burgonya bölgesi).

Gaspard de la Nuit'nin yayımlanışından (1842) yirmi yedi yıl sonra Fransa'da modern şiirin öncüsü Charles Baudelaire'in bu kez düzyazı şiir kitabı *Paris Sıkıntısı (Le Spleen de Paris)* yayımlanır (1869). Aloysius Bertrand'ın Dijon şehrinin Ortaçağ yaşamına dönük tutkusundan yola çıkan Baudelaire, Paris şehrinin çehresinden bu kez bir "melâl" çıkaracaktır. Ancak, yaşadığı dönemin Paris'ini *Paris Sıkıntısı*'nda anlatarak. Hem de düzyazı şiirde *Gaspard de la Nuit*'yi örnek alarak. Bunu *Paris Sıkıntısı*'nın önsözünde açık gönüllülükle dile getirir yayıncısı Houssaye'e: "Küçük bir sır vereceğim size. Aloysius Bertrand'ın ünlü *Gaspard de la Nuit*'sini (sizin, benim ve birkaç dostumuzun tanıdığı bu kitabın ünlü sayılmaya hakkı yok mudur?) belki yirminci kere karıştırırken, buna benzer bir şey denemek, onun öylesine garipçe, eski hayatın çizimine uyguladığı yöntemini yeni hayatın, daha doğrusu yeni ve daha soyut bir hayatın anlatılmasında uygulamak geldi aklıma."⁶

Baudelaire mi etkilenmiştir sadece? Mallarmé de sıkça söz eder *Gaspard de la Nuit*'den. Düzyazı şiir olarak *Gaspard de la Nuit*'deki metinler, sıkı dokuları, kısalıkları, "etki yoğunluğu, organik birlik" gibi temel ilkeler çerçevesi içinde gözününe alınınca, Baudelaire'in *Paris Sıkıntısı*'ndan çok (Suzanne Bernard *Paris Sıkıntısı*'nda dört en iyi ve aynı zamanda en kısa metin adı verir!) Rimbaud ve Mallarmé'nin düzyazı şiirlerini andırır. Düzyazı şiirin kurucu ve yaratıcısı Aloysius Bertrand'ın açtığı yoldan ardından gelen Fransız şairlerinden ilk akla gelenler: Baudelaire,

⁶ *Gaspard de la Nuit*, çev. Özdemir İnce, a.y., s. 6.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Lautréamont, Rimbaud, Mallarmé, Huysmans, Claudel, Max Jacob, Prévert, Gerçeküstücüler, Perse, Char, v.b.

*

Türk Edebiyatı'na baktığımızda, ilk örnek Halid Ziya'nın *Mensur Şiirler*'idir (1891). İkinci örnek Mehmed Rauf'un *Siyah İnciler*'i (1901). Rahim Tarım, Servet-i Fünûncuların "mensur şiirler" adını Baudelaire'in *Küçük Mensur Şiirler*'inden aldıklarını öne sürer: "Ancak, Türk edebiyatında "Mensur Şiir" tabirini kullanan ve ilk mensur şiiri yazan Halid Ziya olmuştur".⁷ Baudelaire, "Küçük Mensur Şiirler"i Paris Sıkıntısının alt başlığı olarak kullanmıştır (*Petits poèmes en prose*). Halid Ziya, *Mensur Şiirler*'in önsözünde "Mensur şiirler hayalhânemde açılmış birtakım nâzik, nârin fikirlerdir" biçiminde düzyazı şiiri tanımladıktan sonra, sözü vezin ve kafiye getirerek "Şiiri vezin ve kafiye arayanların edecekleri itiraz indimde bir itiraz-ı hiçâhiç kalır" der.⁸

Eylül'den sonra en çok tanınan *Siyah İnciler*'deki mensurelerin her biri için "her güzel şey kalbimde başka bir yara açarak geçer" diyecektir.⁹ *Siyah İnciler*'deki beş bölümden birine "Spleen" başlığını koymuş Mehmed Rauf. "Nedensiz sıkıntı, iç karması, melâl" anlamına gelen bu İngilizce sözcüğü, ses değerini gözeterek ilk kez Baudelaire kullanmıştı: *Le Spleen de Paris* (*Paris Sıkıntısı*). Rahim Tarım, "Giriş" yazısının "Sonuç" bölümünde, düzyazı şiirin Aloysius Bertrand'ın *Gaspard de la Nuit*'si yayımlandıktan sonra bir tür olarak varlığını kabul ettirdiğinden söz eder.¹⁰

*

Türk edebiyatında düzyazı şiirin ilk örneklerine kısaca baktıktan sonra *Gaspard de la Nuit*'deki metinlerin özelliklerine göz atalım. Metinlerin bütününde "mimari bir özellik" göze çarpar. Bir giriş bentiyle ("prologue"), bir sonuç benti ("épilogue") arasında üç ya da dört bent, simetrik bir biçimde dağılmıştır. Her bir bentin başında yinelenen terimlerle vurgulanmaktadır bu simetri: "Külü-

⁷ Mehmed Rauf, *Siyah İnciler*, Düzyazı Şiirler, Hazırlayan Rahim Tarım, Yapı Kredi Yay., 1997, s. 15.

⁸ Mehmed Rauf, *Siyah İnciler*, a.y., s. 16-17.

⁹ Mehmed Rauf, a.y., s. 19.

¹⁰ Mehmed Rauf, a.y., s. 21.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

bem" ("Ma chaumière") adlı metnin baş tarafından alınan şu cümlecikler, örnek cümleciklerdir simetriye:

Ama kışın-ne büyük bir mutluluktur...sabah...(2. bent)

Ne büyük mutluluktur, akşamları... (3. bent)

Ve ne büyük mutluluktur, gece... (4. bent)

"Ay ışığı" ("Le Clair de lune") başlıklı metinde, aydan söz eden giriş bentiyle sonuç bentinin arasındaki ikinci bentte üç tema açığa çıkar. Bu üç tema sırasıyla üçüncü, dördüncü, beşinci bentlerde (her tema bir bentte olmak üzere) geliştirilir: Cüzamlılar, köpek, cırcır böceği.

Bentlerin kurgulanması ve simetrik düzenine ilişkin olarak da bir "duraklama, bir kararsızlık" duygusu yaratmak amacıyla tireye sıkça başvurduğu söylenebilir. Son derece karmaşık bir yapısı olan "Bir Düş" ("Un rêve") adlı metinde üç olay, tirenin yardımıyla birbirine koşut biçimde gelişir.¹¹ Üç tema da birbirinin ardı sıra her bentte anlatılır (Yirminci yüzyılın deneysel metinlerini andırır bir yetkinlikte kurgulanmış bu karmaşık metni sökmek için sadece soldan sağa değil, ama daha çok yukarıdan aşağıya doğru okumak gerekmektedir!):

...-ayın ışınlarıyla duvarları çatlamış gibi duran bir manastır, -arasından dolambaçlı patikaların geçtiği bir orman, -ve pelerinlerin, şapkaların kaynaştığı Morimont alanı

Sıradan betimlemelerden, gereksiz sıfatlardan, boş ve parlak sözlerden kaçınmış, beş-altı bentlik kısa bir metinde büyük bir çağrışımsal etki sağlamıştır. Bunda imgelerinin zenginliğinin yanı sıra aliterasyon ve yinelemeye sık sık başvurmasının, ritim öğesinin önemini kavramış olmasının yarattığı olanaklar söz konusudur. Seçilmiş bir iki sözcükle karşıtlık, kontrast etkisi yaratması gibi: "sakin ve görkemli" ("calme et majestueuse") –"Wolgast Kalesi" ("La Citadelle de Wolgast").¹²

*

¹¹ Bu metnin çözümlenmesi için, bkz. "Bir Düş" Hiç Düzünden Okunabilir mi?", Abidin Emre, Frankofoni, sayı 12, 2000, s. 39-45.

¹² Daha geniş ayrıntı için Suzanne Bernard'ın daha önce andığımız çalışmasına bakılabilir (49-73).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Kimi metinlerin ilk ve son biçimleri karşılaştırıldığında da görülecektir bu özellikler. Metnin kesin biçimi, gereksiz bir takım ayrıntılardan sıyrılmış, bir iki dikkat çekici imgeye indirgenmiştir. Daha sonra Rimbaud ve Mallarmé'de görüleceği gibi Aloysius Bertrand da yoğunlaşma, atma çıkarma yönünde geliştirir düzyazı şiirlerini. Burada, bu söylediklerimizi destekler nitelikte iki farklı metin var elimizin altında. Aslında aynı metinler bunlar, ancak farklı zamanlarda yazılmış... İlki yirmi yaşındayken, ikincisi daha sonra, belki de son zamanlarında. "Ay Işığı" ("Le Clair de lune") adlı metinlere bakalım şimdi.

Bir gençlik denemesi olarak kaleme aldığı ilk "Ay Işığı" metninin Türkçe'ye aktardığım çevirisi:

Ay Işığı
Trilby'nin yazarına

Bir günü başka bir günden ayıran saatte, şehir sessiz uykudayken bir kış gecesi yatağımdan sıçrayarak uyandım, yanı başımda birinin adımlarını seslendiğini işitmişçesine.

Yarı karanlıktı odam; hafif tüy gibi bir elbise giymiş olan ay, tıpkı beyaz tenli bir peri kızı gibiydi, ben uyurken bana bakıp gülümsüyordu vitrayların arasından.

Sokakta devriye geziyordu gece bekçileri. Yersiz yurtsuz bir köpek ıssız bir kavşakta havlıyor ve cırcır böceği de şarkısını söylüyordu ocağımda.

Çok geçmeden azaldı gürültüler bir bir. Devriye gezen bekçiler uzaklaşmış, terkedilmiş zavallı köpeği birisi içeri almış, cırcır böceği ise uyuyakalmıştı şarkı söylemekten bitkin.

Bir düşten yeni uyanmış, bir başka dünyanın harikalarıyla gözleri hâlâ kamaşmış benim için, beni çevreleyen her şey bir düşten başka bir şey değildi.

Ah! Gecenin bir yarısında uyanmak ne kadar da hoş, ayın yatağınıza kadar gizemli bir biçimde sokulup da sizi üzünçlü bir öpücükle uyandırmasıyla!

Gece yarısı, 27 Ocak 1827.

Şimdi de *Gaspard de la Nuit*'de yer alan, kesin biçimini almış ikinci "Ay Işığı" (Özdemir İnce'nin "Ay Işığı" metninin çeviri-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

---

sindeki kimi karşılıklara katılmadığım için, daha az şiirsel olsa da yeniden yaptığım çeviriyi esas alacağım bu karşılaştırmada. Metnin aslının yaratacağı etkiyi sağlamasa da bir fikir verecektir gene de. Özgün biçimine en fazla yaklaşan çevirinin bile aslının yerini tutmayacağı gün gibi açık!).

Ay Işığı

Uyanın uykularınızdan

Ve eksik etmeyin duayı ölülerinizden

Gece Bekçisinin Bağirtisi.

Ah! ne kadar hoştur, geceleyin saatin çan kulesinde titreştiği an aya bakmak, burnu eski altın bir parayı andıran!

*

İki cüzamlı sızlanıp duruyordu pencereimin altında, kavşakta bir köpek havlıyordu, ve kehanette bulunuyordu usuldan ocağımdaki cırcır böceği.

Ama çok geçmeden derin bir sessizlikten başka bir şey duymaz oldu kulağım. Cüzamlılar dönmüşlerdi miskinhanelerine, karısını döven Jacquemart'ın darbeleri altında.

Küçük bir sokağa sapmıştı köpek, yağmurdan paslanmış ve karayelden öylece büzüşüp kalmış zaptiyelerin mızraklarının önünden.

Cırcır böceğiye uykuya dalmıştı ocağın külünde, son kıvılcım da söndürür söndürmez son ölgün ışığını.

Bana öyle geliyordu ki –nasıl da bir çıkıp bir düşüyor ateşim –asılmış biri gibi tıpkı, dilini çıkarıyordu bana, yüzüne makyaj yapan ay!

İki metni karşılaştırmaya geçmeden, bu ikinci metne ilişkin bir takım özelliklerin altını çizmek gerekiyor.

İlk bentte sözü edilen saat ("l'heure"), altmış dakikadan oluşan zaman parçası anlamındaki saat, yoksa duvardaki, saat kulesindeki saat değil. Bu soyut zaman parçasının çan kulesinde titreşmesi, metaforik, son derece şiirsel bir anlam kazandırıyor metne (Soyut saat kavramıyla çan kulesini bitiştiriyor. Ayrıca, çan

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

kulesindeki saat başlarını haber veren çanın tınları karışıyor bu imgeye).

Üçüncü bentteki “karısını döven Jacquemart’ın darbeleri...” deyişiyle şair, XIV. yüzyılın sonlarına doğru Dijon şehrindeki Notre Dame kilisesinin kulelerinden birine takılan saate metaforik bir biçimde göndermede bulunuyor. Saatin yapımcısının adı Jacquemart (“Jacques Marc”) olduğu için de bu adla anılmıştır saat. Saatin üzerinde, ellerinde bir çekiç bir erkekle bir kadın çana vurmaktadırlar. Bu çifte önce bir, daha sonra iki çocuk eklenmiştir.¹³

Dördüncü bentteki “yağmurdan paslanmış” olan mızraklar değil, zaptiyeler (“du guet enrouillé).

*

Düzyazı şiirlerinin basımında sayfa düzenleyicisinden istekleri arasında bentlerin arasının olabildiğince açılmasına dikkati çeker. “Genel kural. –Metin şiirmiş gibi arada boşluklar bırakılmalı.”¹⁴ Şiirdeki kıtalar arasındaki boşluklara benzer boşlukları olan, eksiltili (“elliptique”) bir anlatım kazandırmak istemektedir metinlerine.

İki “Ay Işığı” metninin karşılaştırılmasına gelince, ikinci metnin daha bir “betimlemeli”, ve “özgün” olduğu söylenebilir. Suzanne Bernard, Bertrand’ın yalnız Ortaçağa değil Dijon şehrine özgü bir “yerel renk”in arayışı içinde olduğundan, sözcüklerinin daha bir kesinlik, özgünlük, renklilik kazandığından söz eder: cırcır böceği *kehanette bulunur*, zaptiyeler *paslanmış*tır. Ama asıl önemlisi, ilk metne egemen olan o yumuşak, tüy gibi hafif havanın kaybolmuş olmasıdır. Grotesk özellikler ortaya çıkar: hafif tüy gibi ay, yüzüne makyaj yapmıştır. Burnu “eski bir altın para”yı andırmaktadır. Şairi artık “üzümlü bir öpücükle” uyandırmaz, “asılmış biri gibi dilini çıkarır”. İki metin arasındaki zaman aralığında şairin çevresine, dünyaya bakışı da değişmiştir. Dost olan dünya, ür-küntü verici, alaycı bir havaya bürünmüştür. Böylece, ilk metindeki lirik hava da kaybolmuştur denebilir. Birçok yönüyle bağlandığı romantizmdeki lirizme de sırtını dönmektedir bir bakıma.

¹³ Aloysius Bertrand, *Gaspard de la Nuit*, nrf, Poésie/Gallimard, 1980, s.312.

¹⁴ Aloysius Bertrand, *Gaspard de la Nuit*, nrf, a.y., s.27.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Gaspard de la Nuit'deki metinlerde de, bir iki metin dışında, iç dünyasını, gizini açığa vuran metinlere rastlanmaz. Sanat için sanat anlayışını önceleyen, "Parnas akımından önce parnasçı" bir tavır sergilemektedir. Metinlerinin biçimi üzerindeki çalışmaları bunun göstergesidir.

Kimi belirsizliklerden, gereksiz sıfatlardan, fazlalıklardan arınmış, imgelerle renkli ve aynı zamanda yalın bir metin, bu ikinci metin.